

<https://doi.org/10.15407/np.61.050>
УДК 355.42+327.88]((470+571):438):32.019.51–048.66

Сергій Полтавець,

старший науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: spoltavec@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8297-7584>

«ВІЙНИ ПАМ'ЯТЕЙ»: ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД ПРОТИСТОЯННЯ РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

Досліджується інформаційна складова гібридної війни Російської Федерації проти країн Східної Європи на прикладі Польщі. Робиться спроба довести, що «війни пам'ятей» як складова інформаційної війни набуває не меншого значення, ніж безпосередні військові дії на фронті. Доведено важливість застосування медійних ресурсів для протистояння інформаційній агресії РФ. Проаналізовано досвід Польщі в боротьбі з Росією та її політикою створення викривленої інформаційної реальності. Дано оцінку спробам РФ впливати на формування в інформаційному просторі, а відтак і в польському суспільстві нових стереотипів мислення, які нав'язують вигідну Росії спрямованість дискусій з багатьох питань політичної історії.

Ключові слова: «війни пам'ятей», гібридна війна, інформаційна агресія, Російська Федерація, Польща, Друга світова війна, анексія Криму.

Анексія Російською Федерацією українського півострова Крим і військова окупація частини Донецької та Луганської областей супроводжувалися розгортанням гібридної війни, яку вітчизняні науковці характеризують так: «воєнні дії, що здійснюються шляхом поєднання мілітарних, квазімілітарних, дипломатичних, інформаційних, економічних та інших засобів із метою досягнення стратегічних політичних цілей» [1, с. 19]. У передмові до колективної монографії «Світова гібридна війна: український фронт» академік НАН України В. Горбулін слушно зауважує: «Як початок цієї війни важко зафіксувати в часі, так і її завершення не буде ознаменоване тріумфальними діями» [1, с. 12]. Розпочавши відкрите мілітарне вторгнення на територію України, Російська Федерація не припиняла активних агресивних дій на інформаційному фронті проти України. Варто взяти до уваги, що російська гібридна агресія поширюється

не лише на Україну. Під своєрідними дипломатичними та медійними ударами опинилися як країни, що безпосередньо межують з Росією, так й інші країни ЄС, у дестабілізації яких РФ зацікавлена також.

Як показує досвід російсько-українського військового протистояння, його інформаційна складова почасти набуває не меншого значення, ніж безпосередні військові дії на фронті. Надзвичайно важливою частиною цієї війни є не тільки фізичне перекроювання кордонів на території Європи, критичного значення набуває також застосування медійних ресурсів для створення викривленої інформаційної реальності. Стосується це також безлічі спроб РФ впливати на формування в інформаційному просторі, а відтак і в суспільствах інших держав нових стереотипів мислення, які нав'язують вигідну Росії спрямованість дискусій з багатьох питань політичної історії, зокрема в цьому випадку йдеться про багаторазові спроби перегляду Росією трактування результатів Другої світової війни.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Російська Федерація розглядає Україну як своєрідний майданчик для апробації нових способів впливу на гуманітарну політику країни, стосовно якої вона веде гібридну війну. Водночас РФ намагається застосувати подібні підходи щодо інших країн – своїх потенційних жертв. У цій статті ми спробуємо виокремити досвід Республіки Польща в її протистоянні з Російською Федерацією. Звісно, ітиметься, перш за все, про інформаційну агресію РФ та способи й підходи, що застосовує Польща для захисту свого медіапростору від російського втручання.

Постановка проблеми. Однією із специфічних рис гібридних воєн, як показує українська практика, є значне збільшення обсягу наративів різної тематики з боку країни окупанта. Ці наративи «вмонтовуються» в інформаційний простір країни, проти якої здійснюється агресія. Вітчизняний дослідник Г. Яворська виокремлює такі особливості гібридної війни Російської Федерації проти України: «Інформаційна й смислова специфіка російсько-української гібридної війни 2014–2016 рр., порівняно з попередніми конфліктами, які відносили до воєн цього типу, полягає, на наш погляд, в (1) інтенсивності та широті охоплення аудиторії інформаційних впливів, яка набула глобального масштабу, (2) систематичному й комплексному застосуванні медійних та новомедійних засобів і (3) створенні нового дискурсу війни, спрямованого на руйнування наявних і формування нових інтерпретаційних і смислових механізмів сприйняття дійсності» [2, с. 44]. Якщо ж порівнювати умови, за яких підійшли Україна та Польща до інформаційного протистояння з Російською Федерацією, то мусимо визнати, що певна перевага буде

на боці Польщі. Тут ідеться, наприклад, про такий факт: час створення інституцій, які опікуються формуванням такої складової гуманітарної політики, як політика пам'яті. Якщо в нашій державі Український інститут національної пам'яті, як центральний орган виконавчої влади, був створений у травні 2006 р. [3], то аналогічна установа «Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu» в Польщі почала працювати 19 січня 1999 р., відповідно до прийнятого 18 грудня 1998 р. закону [4]. Як бачимо, різниця в часі створення істотно, а найважливіше те, що обидві інституції, будучи органами державної влади, значно різняться у своїх повноваженнях. Державна установа Польщі має їх більше, є впливовішою не тільки як установа гуманітарного профілю, а і як орган, якому надано можливість ініціювати та провадити слідчі дії. На сайті IPN, зокрема, вказано: «Завданнями Інституту є збір та управління документами органів державної безпеки, що складені з 22 липня 1944 року по 31 липня 1990 року, проведення розслідувань нацистських та комуністичних злочинів, у тому числі злочинів, скоєних проти осіб польської національності або польських громадян інших національностей, і здійснених у період з 8 листопада 1917 року по 31 липня 1990 року» [4]. Важливо, що в складі IPN функціонують 11 відділів у найбільших містах країни та сім представництв у менших містах. Фактично підрозділи IPN існують на всій території Польщі. В Українському інституті національної пам'яті є п'ять міжрегіональних відділів [5]. Якщо порівняти ці дві установи тільки за показниками розгалуженості підрозділів, то IPN за всіма показниками переважає аналогічну установу України.

У контексті нашого дослідження істотним є чіткість формулювань та коло повноважень, якими наділений IPN. Ми звертаємо увагу на цей бік його діяльності, бо польський законодавець, на наш погляд, гранично зрозуміло вказав, розслідування чиїх злочинів перебувають під пильною увагою співробітників IPN, а отже, і польської держави. Якщо звернутися до Положення про вітчизняний Інститут національної пам'яті, то побачимо, що завдання Інституту мають насамперед просвітницький характер: «організація дослідження історичної спадщини та сприяння інтеграції в українське суспільство національних меншин і корінних народів; популяризація історії України, її видатних особистостей; подолання історичних міфів; відновлення національної пам'яті Українського народу; недопущення використання символів тоталітарних режимів; надання оцінки тоталітарним режимам ХХ ст. в Україні...» [6]. Щодо практичної складової, то в Положенні вказано лише про «сприяння відновленню

прав осіб, які репресовані» [6]. У польському IPN структура вибудована з огляду на прикладну сторону його діяльності: «До складу Інституту входять: Головна комісія з переслідування злочинів проти польської нації; Відділ люстрації (перевірки); Архів Інституту національної пам'яті; Бюро вшанування пам'яті боротьби та мучеництва; Управління пошуку та ідентифікації; Національне управління освіти; Управління історичних досліджень» [4]. Такий розлогий аналіз завдань та шляхів їх реалізації у двох інститутах національної пам'яті зроблений навмисно. Головним аргументом на користь такого підходу було з'ясування причин гострого дискурсу між Російською Федерацією та Польщею. Чітко вказуючи на комуністів та нацистів як головних злочинців, співробітники польського IPN, звісно, викликали на свою адресу агресивні дії з боку Російської Федерації.

Протистояння в медіапросторі між Російською Федерацією та Польщею розпочалося не сьогодні. Ми не маємо на меті відтворювати в цій статті всю ретроспективу взаємовідносин двох держав. Спробуємо висвітлити інформаційне протистояння між ними від часу анексії Російською Федерацією українського півострова Крим та початку військової агресії РФ на українському Донбасі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких висвітлюється розв'язання цієї проблеми, показує, що інформаційна війна, яку Російська Федерація проводить паралельно з військовими діями проти України, не обмежується лише українським медіаполем. Не ведучи відкритої війни проти європейських країн, Росія свою інформаційну агресію проти них розпочала задовго до 2014 р. У вступі до монографії «Rosyjska wojna dezinformacyjna przeciwko Polsce» доктор К. Пісарська вказує: «...Починаючи з 1939 року, багато що змінилося як в Росії, так і в її безпосередніх сусідів. Не існує Радянського Союзу, російські війська більше не перебувають у Центральній Європі, а Російська Федерація в міжнародних відносинах розглядається, скоріше, як регіональна (а не глобальна) держава. Незважаючи на це, існує безпрецедентна тяглість і координація російських сил безпеки та вживаних нею гібридних інструментів пропаганди, спрямованих на ослаблення волі супротивника до боротьби» [7, с. 6]. Польська дослідниця вдало описала суть політики Російської Федерації: «Країни, що виступають проти імперської політики Кремля, майже протягом століття звинувачуються в русофобії, фашизмі чи маріонетковості» [7, с. 6]. Аналізуючи міжнародну політику Кремля, Й. Дарчевська пише, що росіяни «намагалися перешкодити сусідам Росії (країнам Балтії, Грузії, Україні, а раніше

Польщі, Чехії та Словаччині) вступити на прозахідний шлях. Запеклі інформаційні кампанії Кремля проти цих країн базувалися на позиції, що Центральна та Східна Європа є сферою впливу Російської Федерації, будь-які дії Заходу підірвуть впливи Росії як наддержави» [8, с. 61]. Пояснюючи специфіку російського трактування поняття «війни пам'яті», Й. Дарчевська вказує: «Поняття “війни пам'яті” є російським замінником західних понять “політика пам'яті” та “історична політика”». Його генезис треба шукати в останніх роках існування Радянського Союзу, коли зацікавлення “правдивою” історією не можна було адміністративно заборонити або ним керувати». [9, с. 13].

Як відомо, така «відлига» в російських архівах тривала недовго. У путінській Росії доступ до архівів обмежили. Натомість прийшов час відроджувати культ Й. Сталіна та змальовувати його як геніального політичного діяча. Т. Кузьо, аналізуючи специфіку світогляду «радянської людини», вказує: «Радянська ідентичність була заснована саме на пам'яті про Велику Вітчизняну війну. Інтенсивне відзначення її ювілеїв у 1965–1985 роках запам'яталося майбутнім російським і українським очільникам, серед яких були і Путін, і Янукович. Переможна війна, як ідеологема, набула видимих обрисів у медалях радянських ветеранів, радянських прапорах і емблемах, зображеннях Сталіна й Червоної армії, сакральних символах Російської православної церкви...» [10, с. 163–164]. Як бачимо, у сьогоденній Росії ця традиція продовжується: на її базі вибудовуються концепції, які в українському сегменті соціальних мереж отримали назву «победобесіє».

Постановка завдання. Така пропагандистська політика сприяла формуванню, хоч і в доволі «дивний» спосіб такого трактування світу сучасним росіянином, що для нього стає нормою ретрансляція химерних ідей, висловлених президентом Російської Федерації В. Путіним про те, що це Польща винна в нападі на неї нацистської Німеччини бо саме Польща раніше брала участь у розділенні Чехословаччини. Він також висловив переконання, що СРСР не брав участі у розділенні Польщі у 1939 р., а лише повернув втрачені ним раніше території. Так само, до слова, В. Путін трактує й анексію Криму. На подібні заяви відреагував польський Сейм: «Сейм Республіки Польща засуджує провокаційні та неправдиві заяви представників вищих органів влади Російської Федерації, які намагаються визнати Польщу відповідальною за початок Другої світової війни. Велич нації та відносини між державами не можна будувати на брехні та фальсифікації історії... Сейм Республіки Польща віддає шану жертвам нацистського та радянського тоталітаризму й висловлює бажання, щоб історія їх мучеництва ніколи не була сфальси-

фікована та інструментально трактована. Сейм Республіки Польща закликає до спільних роздумів над принципами побудови міжнародних відносин, які повинні бути основою взаємоповаги, партнерства та добросусідства» [11]. Не залишились осторонь і польські послы у Європарламенті. Так, наприклад, посол від «Громадянської платформи» А. Галицький заявив: «Ми не приймаємо спотворення історичних фактів. Ми повинні реагувати, тому що за цими словами можуть бути інша агресія, вторгнення та авторитаризм як політичні інструменти» [12]. Очевидно, що польські парламентарі пам'ятають, що анексії українського Криму передували подібні пропагандистські заяви з боку російських політиків на чолі з В. Путіним.

Натомість у Доктрині інформаційної безпеки Російської Федерації, що затверджена Указом Президента РФ у грудні 2016 р., зокрема зазначається, що одним з головних завдань держави є «нейтралізація інформаційно-психологічного впливу, в тому числі направленого на підрив історичних підвалин та патріотичних традицій, пов'язаних із захистом Вітчизни» [13]. Виділяючи таку складову в згаданій вище Доктрині, російські політики щодо інших держав застосовують саме такі гібридні методи в боротьбі за сфери впливу не лише на території пострадянських країн, а й усередині країн Центральної та Західної Європи, США. Польські дослідники М. Ковальська та А. Лелонек стверджують: «Польща, так як й інші європейські країни, є ціллю російської інформаційної війни, яка загрожує безпеці нації та суспільства. Ворожі дії проти неї (*Польщі*), а також війна психологічна, переважно у формі дезінформації, маніпулювання повідомленнями, які спрямовані передусім на емоційний компонент. Вони набувають особливих форм нарації, тобто суб'єктивних світоглядів, орієнтованих на певні групи. Такі нарації (оповіді) служать для побудови у свідомості конкретного реципієнта оповідей, які відповідають політичним цілям Росії...» [7]. Польські вчені виокремлюють такі способи, використовуючи які Російська Федерація намагається дестабілізувати ситуацію в державі й польському суспільстві:

- створення негативного іміджу Польщі та її суспільства у свідомості польських, російських й іноземних користувачів (включно з трактуванням Польщі як русофобської країни);

- формування почуття загрози для Росії та її суспільства з боку Польщі і її союзників;

- навіювання та підтримка антагонізмів між Польщею та її сусідами й союзниками, що в результаті призводить до конфліктів та ізоляції на міжнародній арені [14].

По суті, усі ці способи Росія вже випробувала і продовжує використовувати в інформаційній війні проти України, як до того чинила проти Молдови та Грузії.

Неурядова організація «Centrum Analiz Propagandy i dezinformacji» – перша така польська установа, яка займається структурним аналізом викликів, пов'язаних з інформаційно-психологічною війною й орієнтована на структурований та аналітичний підхід в інформаційно-психологічній війні [15]. Серед цілей цього Центру найважливішими, на наш погляд, є такі: «реалізація освітніх, дослідницьких та аналітичних ініціатив, пов'язаних з безпекою інформаційного простору, а також у сфері пропаганди, дезінформації та інших гібридних загроз; підвищення обізнаності та знання суспільства щодо отримання, перегляду та аналізу інформації та підтримання розвитку громадянського суспільства...» [15]. Вищезгадані цілі центру ми виокремили як головні з таких причин: по-перше, саме в межах освітніх та дослідницьких ініціатив доводиться діяти аналітикам й ученим-гуманітаріям, аби ефективно протидіяти інформаційним вкидам та відвертій дезінформації в рамках «воєн пам'ятей», які Російська Федерація веде не тільки проти Польщі, а й інших країн. По-друге, процес привчання громадян до так званої інформаційної гігієни не повинен припинятися ніколи. На наш погляд, масштаби збільшення інформаційних потоків наразі настільки великі, що кожна окремо взята людина, а тим більше аналітична структура змушені постійно «сепарувати» інформаційні потоки, оскільки обсяги дезінформації сьогодні в рази більші від інформації правдивої, підтвердженої фактами, результатами наукових досліджень тощо. Особливо легко створювати напівправду або й відверту брехню в тій частині інформаційного простору, яка стосується гуманітарного знання.

М. Ковальська та А. Лелонек в аналітичному матеріалі для «Centrum Analiz Propagandy i dezinformacji» за квітень 2017 р. обрали для аналізу окремих «Польсько-український» розділ. Вони звернули увагу на ескалацію напруженості між Києвом і Варшавою. При цьому за всіма подіями, які відбувалися в Україні, чітко простежувався російський слід. «Окрім пошкодження кладовищ та пам'ятників, спочатку в Польщі, а згодом і в Україні, та широкомасштабної діяльності в інформаційному просторі, адресованої переважно російськомовній аудиторії, а також українській аудиторії (посилення спостерігається з грудня 2016 року), ...використовувалися наймані “протестуючі” з України та передбачувана польська меншина (громадяни України чи Росії, які вдавали з себе “поляків”). Теракт на Консульство Республіки Польща в Луцьку свідчить про те,

що Кремль розпочав новий крок у своїй політиці, вдаючись до методів, відомих із військових та воєнізованих дій, випробовуючи нові шляхи створення хаосу, а також перевіряючи готовність свого народу до дій на заході України. Це також означає, що російська пропаганда збільшила інтерес до польських реципієнтів» [16]. Учені переконані, що стратегічна мета Російської Федерації «послабити, а в довгостроковій перспективі – також зруйнувати структуру, відому сьогодні як Європейський Союз» [16].

У центрі наших наукових пошуків є «війни пам'ятей», тобто йдеться про трактування історії, політики, де під медійним ударом опиняється культурний простір суспільства та гуманітарна політика держави (у цьому випадку йдеться про Польщу). Саме тому нагадаємо, що польські аналітики серед інших напрямів російської підривної інформаційної діяльності прогнозували такі: «ініціювання, організація та популяризація культурних і соціальних заходів, зокрема адресованих молоді, – кінофестивалі, концерти, літературні конкурси, російські конкурси знань, популяризація російської мови, молодіжний обмін, поїздки тощо. Ініціативи, що фінансуються безпосередньо організаціями, пов'язаними з російськими державними органами влади, такими як фонд “Русский мир” або “Российско-польский центр диалога и согласия”» [16].

Учені переконані, що «польське історичне середовище особливо вразливе до маніпуляцій з боку Росії» [16]. Окремо дослідники вказували, що 2017 р. є роком Ю. Пілсудського та Ю. Галлера, тож прогнозували маніпуляції щодо політичних діячів та подій 1919–1921 рр. – війни більшовицької Росії проти Польщі.

Досвід, який набула Україна за час неоголошеної війни з Російською Федерацією, доводить що концепція «русского міра» поширюється майже так швидко, як пандемія коронавірусу. Росія особливих зусиль докладає для включення у сферу не тільки своїх геополітичних впливів, а на першому етапі й інформаційних, усіх територій, що колись входили до складу Російської імперії. Ностальгія за тими часами в РФ на сьогодні стала «модною» серед політиків та й у суспільстві загалом. Маніпуляції щодо історичних подій поширюються Росією навіть на ті з них, про які у світовій науці існує однозначне та доведене незаперечними доказами трактування, йдеться про масові вбивства польських офіцерів у Катинському лісі.

Прикладом польського спротиву російській інформаційній агресії та пропаганді можна розглядати закон, прийнятий у червні 2017 р. польським Сеймом, у межах заборони пропаганди в Польщі тоталітарних

режимів, у тому числі й комуністичного. Відповідно до прийнятих норм будуть демонтовані всі пам'ятники радянським солдатам, які розміщені поза місцями поховань та не є пам'ятками старовини. Усі інші пам'ятники польські законодавці трактують як символи комуністичної системи в їхній державі. Реакція Російської Федерації на це рішення польської влади була прогнозованою, тобто негативною. Такою ж вона була при прийнятті подібних рішень законодавцями Чехії та України. Росіяни звинуватили поляків у тому, що вони нищать пам'ять про радянських воїнів-визволителів, що Польща була співучасником та союзником Німеччини в Другій світовій війні та ін.

Висновки. «Війни пам'ятей» – явище не нове. Вони існували до нас, існуватимуть і після нас. Допоки людина здатна запам'ятовувати і пам'ятати, вона по-своєму трактуватиме події свого життя, діяльність близьких, колег, співгромадян, громадян інших держав тощо. На нашу думку, сьогодні найголовніша проблема полягає в тому, що сприйняття та роль інформації як зброї зростає в геометричній прогресії. Як бачимо, у процесі російсько-українського військового протистояння його інформаційна складова часто набуває не меншого значення, ніж безпосередні військові дії на фронті. Надзвичайно важливою частиною цієї війни є не тільки фізичне перекривання кордонів на території Європи, критичного значення набуває також застосування медійних ресурсів для створення викривленої інформаційної реальності. Величезна загроза, перед якою постала Польща, як власне і вся Центральна Європа, – це імперські амбіції Росії. На цьому тлі визначальними є слова З. Бжезінського: «На відміну від традиційної епохи, коли війни починалися й закінчувалися формальним оголошенням, сьогодні вони розглядаються як ненормальна поведінка, великою мірою схожа на побутову злочинність. Сам по собі цей факт зумовлений прогресом. Однак в епоху глобалізації “війна” поступається місцем неформальній, всепроникній і часто анонімній боротьбі. Такі насильницькі дії можуть породжуватися геополітичною нестабільністю, на зразок тієї, що виникла в результаті розпаду Радянського Союзу» [17, с. 26].

Ми переконані, якщо Польща адекватно (жорстко) не реагуватиме на будь-які прояви поки що інформаційної агресії з боку Російської Федерації, то в майбутньому вона може стати об'єктом агресії мілітарної. Тільки граючи на випередження, можна перемогти у «війні пам'ятей». За нинішніх умов у Польщі є всі шанси, хоча ця війна не буде легкою та швидкоплинною.

Щодо **перспектив**: тільки поєднання багатьох видів зброї – мілітарної, інформаційної, економічної – та єдність Європи можуть зупинити геополітичну

літичні апетити Російської Федерації. Натомість політика «умиротворення» агресора не принесе результатів. Європа це вже бачила майже 100 років тому, але не пам'ятає, а пам'ятати треба.

Список бібліографічних посилань

1. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 259 с.
2. Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 4 (41). С. 41–48. URL: <http://ippi.org.ua/sites/default/files/yavorska.pdf> (дата звернення: 25.04.2021).
3. Про утворення Українського інституту національної пам'яті : Постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 764. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.04.2021).
4. Instytut Pamięci Narodowej : oficjalna strona internetowa. URL: <https://ipn.gov.pl/pl/o-ipn/24154,O-IPN.html> (дата złożenia wniosku: 25.04.2021).
5. Український інститут національної пам'яті : офіц. вебсайт. URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/komanda/aparat-instytutu> (дата звернення: 25.04.2021).
6. Український інститут національної пам'яті : офіц. вебсайт. URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/pravovi-zasady-diyalnosti> (дата звернення: 25.04.2021).
7. Dr. Kazimierz Wyucicki, Marta Kowalska, dr Adam Lelonek «Rosyjska wojna dezinformacyjna przeciwko Polsce»: Warszawa. *Fundacja im. Kazimierza Pułaskiego*. 2017. URL: <https://pulaski.pl/wp-content/uploads/2015/02/RAPORT-Rosyjska-wojna-dezinformacyjna-przeciwko-Polsce.pdf> (дата złożenia wniosku: 25.04.2021).
8. Jolanta Darczewska «Wojna informacyjna Rosji z Zachodem. Nowe wyzwanie?». URL: <http://www.abw.gov.pl/download/1/1922/darczewska.pdf> (дата złożenia wniosku: 25.04.2021).
9. Jolanta Darczewska «Wojny pamięci»: historia, polityka i służby specjalne Federacji Rosyjskiej». URL: <http://www.abw.gov.pl/download/1/2775/Darczewska-PL.pdf> (дата złożenia wniosku: 25.04.2021).
10. Кузьо Т. Війна Путіна проти України. Революція, націоналізм і криміналітет / пер. з англ. А. Павлишина. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 560 с. URL: <https://uinp.gov.ua/public/storage/app/public/files/nodes/1695/file/2/4 TTQA1553519962 PDRRS.pdf> (дата звернення: 25.04.2021).
11. Sejm przeciw manipulacji i zakłamywaniu historii przez polityków

Federacji Rosyjskiej. *Uchwała Izby*. URL: <https://sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/komunikat.xsp?documentId=4E57AC62E94B6167C12584EA0055645C> (data złożenia wniosku: 25.04.2021).

12. Europosłowie: Słów Putina o przyczynach II wojny światowej nie można ignorować. URL: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1448604,ue-europoslowie-putin-rosja-genez-a-wybuchy-ii-wojny-swiatowej-polska.html> (data złożenia wniosku: 25.04.2021).

13. Доктрина информационной безопасности Российской Федерации. URL: <https://rg.ru/2016/12/06/doktrina-infobezobasnost-site-dok.html> (data złożenia wniosku: 25.04.2021).

14. Kowalska M., Lelonek A. FORECAST: Primary goals of Russian propaganda in Poland for 2017. *Center for Propaganda and Disinformation Analysis Foundation*. URL: <https://capd.pl/en/forecasts/177-forecast-primary-goals-of-russian-propaganda-in-poland-for-2017> (data złożenia wniosku: 25.04.2021).

15. Centrum Analiz Propagandy i dezinformacji. URL: <https://capd.pl/en/mission-and-goals> (data złożenia wniosku: 25.04.2021).

16. Прогноз: основні цілі російської пропаганди в Польщі на 2017р. URL: <https://capd.pl/en/forecasts/177-forecast-primary-goals-of-russian-propaganda-in-poland-for-2017> (дата звернення: 25.04.2021).

17. Збігнев Бжезінський. Вибір: світове панування чи світове лідерство / пер. А. Іщенко. Київ : Києво-Могилянська академія, 2006. 203 с.

References

1. Horbulin, V. P. (Ed.). (2017). *Svitova hibrydna wiina: ukraïnskyi front* [World Hybrid War: Ukrainian Front]. Kyiv: NISD [in Ukrainian].

2. Yavorska, H. M. (2016). Hibrydna wiina yak dyskursyvnyi konstrukt [Hybrid warfare as a discursive construct]. *Stratehichni priorytety – Strategic Priorities*, 4(41), 41–48. Retrieved from <http://ippi.org.ua/sites/default/files/yavorskaya.pdf> [in Ukrainian].

3. Pro utvorennya Ukrayinskoho instytutu natsionalnoyi pamyati: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 31 travnya 2006 r. No. 764 [On the establishment of the Ukrainian Institute of National Memory: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of May 31, 2006 No. 764]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/764-2006-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

4. Instytut Pamięci Narodowej: official website. Retrieved from <https://ipn.gov.pl/pl/o-ipn/24154,O-IPN.html> [in Polish].

5. Ukrainskyi instytut natsionalnoi pamiaty [Ukrainian Institute of National

Memory]. Official website. Retrieved from <https://uinp.gov.ua/pro-institut/komanda/aparat-institutu> [in Ukrainian].

6. Ukrainskyi instytut natsionalnoi pam'iaty [Ukrainian Institute of National Memory]. Official website. Retrieved from <https://uinp.gov.ua/pro-institut/pravovi-zasady-diyalnosti> [in Ukrainian].

7. Dr. Kazimierz Wyycicki, Marta Kowalska, dr Adam Lelonek. (2017). «Rosyjska wojna dezinformacyjna przeciwko Polsce»: Warszawa. *Fundacja im. Kazimierza Pulaskiego*. Retrieved from <https://pulaski.pl/wp-content/uploads/2015/02/RAPORT-Rosyjska-wojna-dezinformacyjna-przeciwko-Polsce.pdf> [in Polish].

8. Jolanta Darczewska «Wojna informacyjna Rosji z Zachodem. Nowe wyzwanie?» Retrieved from <http://www.abw.gov.pl/download/1/1922/darczewska.pdf> [in Polish].

9. Jolanta Darczewska «Wojny pamięci»: historia, polityka i służby specjalne Federacji Rosyjskiej». Retrieved from <http://www.abw.gov.pl/download/1/2775/Darczewska-PL.pdf> [in Polish].

10. Kuzo, T. (2018). Viina Putina proty Ukrainy. Revoliutsiia, natsionalizm i kryminalitet [Putins war against Ukraine. Revolution, nationalism and crime]. Kyiv: DUKh I LITERA. Retrieved from <https://uinp.gov.ua/public/storage/app/public/files/nodes/1695/file/2/4 TTQA1553519962 PDRRS.pdf> [in Ukrainian].

11. Sejm przeciw manipulacji i zakłamywaniu historii przez polityków Federacji Rosyjskiej. *Uchwała Izby*. Retrieved from <https://sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/komunikat.xsp?documentId=4 E57AC62E94B6167C12584EA0055645C> [in Polish].

12. Europosłowie: Słów Putina o przyczynach II wojny światowej nie można ignorować. Retrieved from <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/1448604,ue-europoslowie-putin-rosja-geneza-wybuchy-ii-wojny-swiatowej-polska.html> [in Polish].

13. Doktrina informacionnoj bezopasnosti Rossijskoj Federacii [Information security doctrine of the Russian Federation]. Retrieved from <https://rg.ru/2016/12/06/doktrina-infobezobasnost-site-dok.html> [in Russian].

14. Kowalska, M., Lelonek, A. FORECAST: Primary goals of Russian propaganda in Poland for 2017. *Center for Propaganda and Disinformation Analysis Foundation*. Retrieved from <https://capd.pl/en/forecasts/177-forecast-primary-goals-of-russian-propaganda-in-poland-for-2017> [in Polish].

15. Centrum Analiz Propagandy i dezinformacji: official website. Retrieved from <https://capd.pl/en/mission-and-goals> [in Polish].

16. Prohnoz: osnovni tsili rosiiskoi propahandy u Polshchi na 2017 r.

[Forecast: the main goals of Russian propaganda in Poland for 2017]. Retrieved from <https://capd.pl/en/forecasts/177-forecast-primary-goals-of-russian-propaganda-in-poland-for-2017> [in Ukrainian].

17. Zbihniev Bzhezynski. (2006). *Vybir: svitove panuvannia chy svitove liderstvo* [Choice: world domination or world leadership]. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.05.2021.

Sergii Poltavets,

PhD (Political), Senior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3 Holosiivskiy Ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: spoltavec@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-8297-7584>

Memory Wars: How Poland Counteract the Russian Federation

The paper presents the research of an information part of the hybrid war the Russian Federation wages against East European countries, namely, Poland, and prove that memory wars as a component of information war becomes of not lesser importance than direct war actions. The importance of media resources in counteracting information aggression of the Russian Federation is proved. The experience of Poland in the field of fighting against Russia policy aimed at making distorted reality, is analyzed.

It is proved that Polish analysts, researchers and scholars to confront fake news and outright misinformation which the Russian Federation run as a part of memory wars against Poland, have to act within education and research initiatives. The process of teaching people some information hygiene never stops and it gets urgent for East and Central Europe countries in terms of hybrid counteracting the Russian Federation. Significant increasing of information flows and information one gets became the reasons for every person and every analytical department to separate information space permanently, because today total amount of information is many times greater than reliable one, proved with facts, researches etc. It is in the part of information space that concerns humanities, where semi-truth, or even outright lie are the most easily produced. Information aggression of the Russian Federation is analyzed, and ways and approaches used by Poland to protect its own media space against Russian intrusion, are examined. The Russian Federation attempts to fill information space and Polish society with new stereotypes to provoke most favorable for Russia discussion trends on many issues of political history, are evaluated.

Keywords: memory wars, hybrid war, information aggression, the Russian Federation, Poland, World War II, annexation of Crimea.